

Ur-Faşizm

Umberto Eco

22.06.1995

1942 yılında, on yaşında, Birinci Ludi Juveniles Taşra (genç İtalyan Faşistlerin — yani her İtalyan gencinin — katılmak zorunda olduğu bir yarışma) Ödülünü kazandım. Belâgat yeteneğimden de yararlanarak, “Mussolini’nin ihtişamı ve İtalya’nın istikbali için canımızı ortaya koymalı mıyız?” konusu üzerinde durdum. Cevabım olumluydu. Zeki bir çocuktum.

Gençliğimin ilk iki yılını SS memurlarının, Faşistlerin, Cumhuriyetçilerin, ve birbirlerini vuran partizanların arasında geçirdim, ve kurşunları savuşturmayı da öğrendim. İyi bir egzersizdi.

Nisan 1945’te, partizanlar Milan’ı almayı başardılar. İki gün sonra, o zamanlar yaşadığım kasabaya vardılar. Coşkulu bir andı. İnsanlar ana caddeye doluşuyor, şarkılar söylüyor, havada bayraklar sallıyor, ve hep bir ağızdan Mimo’nun -dönemin partizan lideri- adını haykırıyorlardı. Carabinieri’nin eski mareşalı olan Mimo, Mussolini’nin halefi General Badoglio’nun destekçilerine katılmış, geriye kalan kolluk kuvvetleriyle çarpışırken de bir bacağı kaybetmişti. Mimo, Belediye binasının balkonuna çıktı. Solgun, koltuk değneğine dayanmış, bir eliyle kalabalığı sakinleştirmeye çalışıyordu. Konuşmasını sabırsızlıkla bekliyordum, çünkü bütün çocukluğum Mussolini’nin o azametli konuşmalarını dinleyerek geçmişti, en önemli pasajlarını ise okulda ezberliyorduk. Sessizlik. Mimo kısık bir sesle konuşuyor, zar zor duyulabiliyordu. Şöyle dedi; “Yurttaşlar, dostlarım. Sayısız fedakarlıktan sonra... en nihayetinde buradayız. Hürriyet uğruna can verenlere selam olsun.” Ve bu kadardı. Sonra içeri girdi. Kalabalık coşkuyla haykırdı, partizanlar silahlarını havaya yükselttiler ve yayılım ateşine başladılar. Biz çocuklar mermi kovanlarını ve kıymetli eşyaları toplamak için koşuşmaya başladık. Ayrıca o gün öğrendim ki, ifade özgürlüğü, azametli konuşmaların boyunduruğundan da özgür olmak anlamına geliyordu.

Birkaç gün sonra ilk Amerikan askerlerini gördüm. Afrikan Amerikalı askerler. Tanıştığım ilk Yankee, Joseph isimli bir zenciydi. Beni, Dick Tracy ve Li’l Abner’ın harikalarıyla tanıştırdı. Çizgi romanları göz alıcı şekilde renkliydi ve güzel kokuyordu.

Memurlardan biri (Binbaşı veya Yüzbaşı Muddy), kızları benimle aynı sınıfa giden bir ailenin villasında misafirdi. Onunla, evlerinin bahçesinde, etrafına birkaç hanımefendi toplanmışken tanıştım, Fransızca konuşuyorlardı. Yüzbaşı Muddy de biraz Fransızca biliyordu. Özgürlük dağıtan Amerikalı kurtarıcılarım üzerimde bıraktığı ilk intiba buydu işte. Siyah bluz giymiş soluk benizli insanlarla geçen onca yıldan sonra, sarı-yeşil üniforma giyen tahsilli siyah bir adamın; “Oui, merci beaucoup, Madame, moi aussi j’aime le champagne...” deyişi. Maalesef şampanya yoktu, ama Yüzbaşı Muddy bana ilk Wrigley’s Sakızımı verdi ve ben de bütün gün onu çiğnedim. Gece yatarken o sakız yığını bir su bardağına koydum, böylece ertesi güne kadar taze kalabilirdi.

Mayıs ayında savaşın bittiğini duyduk. Barış bende bir merak duygusu yarattı. Bana, savaşın bir İtalyan gencinin hayatının daimi ve olağan bir parçası olduğu söylenmişti. Sonraki aylarda öğrendik ki, Direniş yalnızca yerel bir kalkınma değil, Avrupa çapında bir ayaklanmaymış. Zamanla yeni ve heyecan verici kelimeler de öğrendim; réseau, maquis, armée secrète, Rote Kapelle, ve Varşova gettosu bunlardan birkaçıydı. Holokostun ilk fotoğraflarını gördüm, böylelikle kelimenin ehemmiyetini kavradım. Neyden kurtarıldığımızı da daha iyi anlamıştım.

Bugün ülkemde, savaşın seyrinde Direnişin herhangi bir askerî etkisi olup olmadığını merak eden insanlar var. Benim kuşağım için bu soru önemsiz: biz Direnişin altında yatan ahlaki ve psikolojik güdülerini hemen anlamıştık. Bize göre, biz Avrupalıların hürriyet için pasif bir şekilde beklediğimizi bilmek, çok büyük bir gurur kaynağıydı. Bizim özgürlüğümüz uğruna kanlarını akıtan Amerikan gençliği içinse, ateş hattının ardında Avrupalıların kendi borçlarını çoktan ödediğini bilmek, bir anlam ifade ediyordu.

Bugün ülkemde, Direniş efsanesinin, Komünistlerin bir yalanı olduğunu savunanlar var. Komünistlerin, Direnişi sanki kişisel mülkleriymiş gibi istismar ettikleri doğru. Bunun sebebi kendilerinin de Direnişte önemli bir rol oynamalarıydı; fakat ben başörtülü partizanlar da hatırlıyorum. Kulağımı radyoya dayamış bir şekilde, her geceyi, Voice of London’dan partizanlara giden mesajları dinleyerek geçiriyordum. Mesajlar hem şifreli, hem de oldukça şiirseldi. Birçoğu da “messaggi per la Franchi.” idi. Biri bana, Franchi’nin, İtalya’nın kuzeybatısındaki en güçlü gizli şebekelerden birinin lideri olduğunu söylemişti. Franchi benim kahramanım olmuştu. Franchi (asıl adı Edgardo Sogno idi) Komünizmden öylesine nefret ediyordu ki, savaştan hemen sonra radikal sağcı gruplara katılmış ve irticacı bir darbe projesine yar-

dım etmek ile suçlanmıştı. Kimin umrunda ki? Sogno hâlâ benim çocukluk kahramanım olarak yerini koruyor. Özgürleştirmek, gayri beyaz insanların sıkça başvurduğu bir eylemdi.

Bugün ülkemde, Özgürlük Savaşının trajik bir bölünme dönemi olduğunu ve milli bir beraberlik kurmamız gerektiğine inanan insanlar var. O korkunç yılların anıları bastırılmalı, refoulée, verdrängt. Fakat Verdrängung nevroza sebep oluyor. Eğer milli beraberlik, kendi amaçları için savaşmış kişilere anlayış ve saygı göstermek anlamına geliyorsa, bağışlamak unutacağız demek değil. Hatta Eichmann'ın görevine içtenlikle inandığını bile kabul edebilirim, ama, "Tamam, geri dön ve tekrar yap," da diyemem. Ne olduğunu hatırlamalı ve vakarlı bir şekilde bir daha asla yapmamaları gerektiğini söylemeliyiz. Peki ama "Onlar" kim?

Eğer 2.Dünya Savaşı öncesinde Avrupa'yı yöneten totaliter devletlere bakacak olursak, farklı tarihsel bağlamlarda aynı biçimi koruyarak ortaya çıkmalarının oldukça zor olduğunu görebiliriz. Eğer Mussolini'nin faşizmi karizmatik bir lider fikri, korporatizm, Roma İmparatorluğu ütopyası, sürekli diğer ülkeleri fethetmeye saplantılı emperyalist bir zihniyet, aşırı bir milliyetçilik, siyah bluzlar içine gömülmüş soluk benizli insanlardan ibaret bir ülke ideali, parlamenter demokrasinin reddedilmesi, ve anti-semitizm üzerine kurulmuşsa, o zaman rahatlıkla söyleyebilirim ki, savaş sonrası Faşist Partisinden, M.S.I'dan ve sağ görüşlü bir partiden doğmuş olan İtalyan İttifakının, eski faşizmle hiçbir ilgisi kalmadı. Aynı şekilde, Rusya da dahil olmak üzere, Avrupa'nın muhtelif yerlerinde yükselen Nazi benzeri hareketlenmelerden kaygı duysam da, Nazizmin orijinal formunda ikinci bir ulusal histeriye sebep olacağını sanmıyorum.

Ama yine de, politik rejimler devrilebilir, ideolojiler eleştirilebilir ve terk edilebilir olsa da, her rejimin ve ideolojinin ardında bir düşünme biçimi, bir kültürel alışkanlıklar bütünü, keşfedilmemiş içgüdüler ve akıllamaz dürtüler vardır. Peki, hâlâ Avrupa'yı dikizleyen başka bir hayalet var mı (Dünya'nın diğer bölgelerinden bahsetmiyorum bile)?

Lonesco bir keresinde şöyle demişti; "Yalnızca kelimelerin önemi vardır, gerisi lâfazanlıktır." Dilsel alışkanlıklar çoğunlukla altta yatan duyguların emaresidir. Bu yüzden, neden Direnişin ve 2.Dünya Savaşı'nın "faşizme karşı bir mücadele" olarak tasvir edildiğini sormakta fayda var. Eğer Hemingway'in Çanlar Kimin İçin Çalıyor kitabını tekrar okursanız, Robert Jordan'ın, İspanyol Falanjistlerden bahsederken bile onları "Faşistler" olarak tanımladığını fark edeceksiniz. Franklin D. Roosevelt ise, "Amerikan halkının ve müttefiklerinin zaferi, faşizme ve faşizmin temsil ettiği ölmüş despotizme karşı bir zafer olacak," demiştir.

2.Dünya Savaşı sırasında, İspanyol Savaşında yer alan Amerikalılara "geleceğin anti-faşistleri" deniyordu. Yani '40'lı yıllarda Hitler'e karşı savaşmak her Amerikalının ahlaki vazifesi idi, ama '30'larda Franco'ya karşı savaşmak kötü bir fikirdi, çünkü çoğunlukla Komünistler ve diğer solcular tarafından yapılmıştı... Neden bundan yaklaşık otuz yıl sonra radikal Amerikalılar, sigara içmelerini tasvip etmeyen bir polis memuru için faşist domuz gibi bir tabir kullandılar? Neden Cagoulard domuz, Falanjist domuz, Ustaşa domuz, Quisling domuz ya da Nazi domuz demediler?

Hitler'in Kavgam'ı, kapsamlı bir politik programın manifestosu idi. Nazizm, anasoyculuk ve Aryan ırk, Dejenere sanat, Güç İstenci ve Übermensch felsefeleri üzerine kurulmuş bir teoriye sahipti. Nazizm Hristiyan karşıtı ve neo-pagan iken Stalin'in Diamat'ı (Sovyet Marksizminin resmi adı) bariz bir şekilde materyalist ve sekülerdi. Eğer totalitarizm derken kastettiğiniz şey, bireyin her hareketinin, devletin ideolojisine uygun olacak şekilde kontrol edilmesi ve sınırlandırılması ise, o zaman hem Nazizm hem de Stalinizm totaliter rejimlerdi.

İtalyan faşizmi şüphesiz bir diktatörlüktü; fakat tam anlamıyla bir totaliterlik değildi, hoşgörülü veya ılımlı olduğundan değil, ama ideolojisinin felsefi yetersizliği yüzünden. Sanılanın aksine, İtalya'daki faşizmin spesifik bir felsefesi yoktu. Treccani Sözlüğü'ünde yayımlanan ve Mussolini'nin imzaladığı faşizm konulu makale, Giovanni Gentile tarafından yazılmış ya da en azından ondan ilham almıştı, ama Mussolini'nin hiçbir zaman hayata geçirmedığı Hegelci bir Mutlak ve Ahlaki Devlet modelini yansıtıyordu. Mussolini'nin herhangi bir felsefesi yoktu: yalnızca retoriği vardı. Başlangıçta militan bir ateistti, sonra Kilise ile Sözleşme imzaladı ve Faşist flamları sena eden piskoposlara kollarını açtı. Bir şehir efsanesine göre, laikliği savunduğu yıllarda, bir gün Tanrı'dan varlığını kanıtlaması için onu çarpmasını istemiş.

Sonra da konuşmalarında Tanrı'nın adını sıkça zikretmiş, kendini dini bütün bir adam olarak tanımlamaktan da çekinmemiştir.

İtalyan faşizmi, Avrupa'yı ele geçiren ilk sağcı diktatörlüktü ve kendisinden sonra gelen benzer bütün akımlar, Mussolini'nin rejiminde bir çeşit arketip keşfettiler. İtalyan faşizmi, kendine özgü bir askerî ritüel, folklor ve giyim tarzı oluşturan ilk rejimdi — siyah bluzlarıyla Armani, Benetton veya Versace'nin olabileceğinden çok daha etkiliydi. Mosley ile birlikte Büyük Britanya'da ve Letonya, Estonya, Litvanya, Polonya, Macaristan, Romanya, Bulgaristan, Yunanistan, Yugoslavya, İspanya, Portekiz, Norveç ve Güney Amerika'da faşist hareketler ancak otuzlu yıllarda ortaya çıktı. Avrupalı liberal liderleri, yeni rejimin ilgi çekici bir sosyal reform yürüttüğüne ve bunun Komünist tehdide kısmen de olsa devrimci bir alternatif sunduğuna ikna eden İtalyan faşizmiydi.

Yine de, tarihsel öncelik bana, faşizm kelimesinin, farklı totaliter hareketler için kullanılan bir sinekdoşa dönüşmesi için yeterli bir sebep gibi gelmiyor. Bunun nedeni, faşizmin daha sonraki herhangi bir totalitarizm biçiminin, tabiri caizse “özüne mahsus”, tüm karakteristik özelliklerini kendi içerisinde barındırması değil. Bilakis, faşizmin bir özü yoktur. Farklı felsefi ve siyasi görüşlerden ve çelişkiler yumağından oluşan müphem bir totalitarizmden ibarettir yalnızca. Monarşiyi devrimle, Kraliyet Ordusunu Mussolini'nin kişisel birlikleriyle, şiddeti yücelten devlet eğitimi ile kiliseye tanınan ayrıcalıkları, mutlak devlet kontrolü ile serbest piyasayı birleştirebilen bir totaliter rejim düşünülebilir mi hiç? Faşist Parti, devrimci yeni bir düzen getirdiğiyle lokalanıyordu; fakat arazi sahipleri arasında en muhafazakar olan kişiler tarafından finanse ediliyordu. Faşizm başlangıçta cumhuriyetçiydi. Yine de kraliyet ailesine olan sadakatini ilan ederek yirmi yıl hayatta kaldı, Duce (tartışmasız Maksimal Lideri), İmparator unvanını da sunduğu Kral ile kol kola girdi. Ancak Kral 1943'te Mussolini'yi kovduğunda, parti iki ay sonra Alman desteğiyle, “sosyal” bir cumhuriyet standardı altında yeniden ortaya çıktı ve şimdi neredeyse Jakoben tonlarıyla zenginleştirilmiş eski devrimci yazısını geri dönüştürdü.

Yalnızca tek bir Nazi mimarisi ve tek bir Nazi sanatı vardı. Eğer Nazi mimarı Albert Speer ise, Mies van der Rohe'ye yer yoktu. Benzer şekilde, Stalin'in yönetimi altında Lamarck haklıysa, Darwin'e yer yoktu. İtalya'da kesinlikle faşist mimarlar vardı, ancak sözde Kolezyumlarının yakınında Gropius'un modern rasyonalizminden esinlenen birçok yeni bina vardı.

Kesin bir kültürel çizgi belirleyen faşist bir Zhdanov yoktu. İtalya'da iki önemli sanat ödülü vardı. Premio Cremona, sanatı propaganda olarak teşvik eden fanatik ve eğitimsiz bir Faşist olan Roberto Farinacci tarafından kontrol ediliyordu. (“Duce'nin Konuşmasını Radyo İle Dinlemek” veya “Faşizmin Yarattığı Zihin Halleri” gibi başlıkları olan resimler hatırlıyorum.) Premio Bergamo'nun sponsorluğu, hem sanat kavramını hem de Almanya'da yozlaşmış ve kripto-komünist olduğu için yasaklanmış olan birçok avangart sanatı koruyan, kültürlü ve makul derecede hoşgörülü bir Faşist olan Giuseppe Bottai tarafından sağlandı.

Milli şair, Almanya'da veya Rusya'da olsa idam mangasına gönderileceği kesin olan züppe D'Annunzio'ydu. Milliyetçiliği ve kahramanlık kültü nedeniyle rejimin ozanı olarak atanmıştı — aslında Fransız fin de siècle çöküşünün etkileriyle bol miktarda harmanlanmıştı.

Fütürizmi ele alalım. Bunun bir Dejenere Sanat örneği olduğu düşünülebilir, Dışavurumculuk, Kübizm ve Sürrealizm ile birlikte. Ama erken dönem İtalyan Fütüristler milliyetçiydi; estetik nedenlerle İtalyanların Birinci Dünya Savaşı'na katılmasını desteklediler; hız, şiddet ve riski kutladılar, bunların hepsi bir şekilde faşist gençlik kültürüyle bağlantılı görünüyordu. Faşizm kendini Roma İmparatorluğu ile özdeşleştirirken ve kırsal gelenekleri yeniden keşfederken, Marinetti (kendisi bir arabanın, Semadirek Zaferi'nden daha güzel olduğunu dile getirmiş ve ay ışığını bile öldürmek istemiştir) yine de İtalyan Akademisi üyeliğine atandı.

Komünist Partinin gelecekteki partizanlarının ve aydınların çoğu, yeni faşist kültürün beşiği olması beklenen faşist üniversite öğrencileri derneği GUF tarafından eğitildi. Bu yeni kulüpler, gerçek bir ideolojik kontrol olmaksızın yeşeren fikirler için entelektüel bir potaya dönüştü. Partinin adamları radikal düşünceye toleranslı değillerdi; fakat yalnızca birkaçı onu kontrol edecek entelektüel donanımına sahipti.

Bu yirmi yıl boyunca, Montale'nin ve Ermetici adlı grupla bağlantılı diğer yazarların şiirleri, rejimin bomba gibi üslubuna bir tepkiydi ve bu şairlerin, fildişi kuleleri olarak görülen içeriden edebi protestolarını geliştirmelerine izin verildi.

Ermetici şairlerinin ruh hali, faşist iyimserlik ve kahramanlık kültürünün tam tersiydi. Rejim, sosyal olarak algılanamaz olsa da, onların apaçık muhalefetine müsamaha gösterdi, çünkü Faşistler basitçe bu tür gizli bir dile dikkat etmediler.

Bütün bunlar İtalyan faşizminin hoşgörölü olduğu anlamına gelmez. Gramsci ölümüne dek hapse mahkûm edildi; muhalefet liderleri Giacomo Matteotti ve Rosselli biraderler suikaste uğradı; özgür basın ortadan kaldırıldı, işçi sendikaları dağıtıldı, muhalifler uzak adalara sürüldü. Yasama yetkisi sadece bir kurgu haline geldi ve yargıyı ve kitle iletişim araçlarını kontrol eden yürütme gücü, aralarında ırkın korunmasını talep eden yasalar da dahil olmak üzere doğrudan yeni yasalar çıkardı.

Tarif ettiğim çelişkili tablo hoşgörünün değil, politik ve ideolojik intizamsızlığın sonucuydu. Ama bu, katı bir intizamsızlıktı, incelikle tasarlanmış bir kafa karışıklığı. Faşizm, felsefi açıdan nizamsızdı; fakat duygusal açıdan bir çeşit arketipik temele sımsıkı bağlıydı.

Burada ikinci noktaya geliyoruz. Yalnızca bir Nazizm vardı. Nazizm temelde pagan, çok tanrılı ve Hristiyanlık karşıtı olduğundan, Franco'nun hiper-Katolik Falanjizmini Nazizm olarak addedemeyiz. Ama faşizm oyunu pek çok farklı biçimde oynanabilir ve oyunun ismi asla değişmez. Faşizmin zihniyeti, esasında Wittgenstein'in oyun anlayışından çok da farklı sayılmaz. Bir oyun rekabetçi olabilir ya da olmayabilir, özel bir yetenek gerektirebilir ya da gerektirmez, işin içinde para olabilir ya da olmayabilir. Wittgenstein'in da dediğı gibi, oyunlar, yalnızca "ailevi benzerlikler" gösteren farklı aktivitelerdir. Örneğin aşağıdaki şu görsele bakın:

1 abc	2 bcd	3 cde	4 def
----------	----------	----------	----------

Birinci grubun abc özellikleriyle, ikinci grubun ise bcd özellikleriyle karakterize edildiğı, bir dizi politik grup olduğuna varsayalım. Grup iki, ortak iki özelliğe sahip oldukları için birinci gruba benzer; aynı nedenlerle üç, ikiye benzer ve dört, üçe benzer. Üçün de bire benzer olduğuna dikkat edin (ortak noktaları c). En ilginç durum, açıkça üç ve ikiye benzeyen, ancak bir ile ortak bir özelliğı olmayan dört ile karşımıza çıkıyor. Bununla birlikte, bir ile dört arasındaki aralıksız azalan benzerlikler dizisi nedeniyle, bir tür aldatıcı geçişlilikle, dört ile bir arasında bir aile benzerliğı kalıyor.

Faşizm, çok amaçlı bir terim haline geldi çünkü faşist bir rejimden bir veya daha fazla özellik ortadan kaldırılabilir ve yine de faşist olarak tanınacaktır. Faşizmden emperyalizmi çıkarın ve elinizde hâlâ Franco ve Salazar kalır. Sömürgeciliğı çıkarın ve elinizde hâlâ Balkan ve Ustaşa faşizmi kalır. İtalyan faşizmine radikal bir kapitalizm karşıtlığı (ki bu, Mussolini'nin ilgisini hiçbir zaman çekmemiştir) ekleyin ve elinize Ezra Pound geçer. Kelt mitolojisi kültürü ve Kutsal Kase mistisizmi (resmî faşizme tamamen yabancıdır) ekleyin ve elinize, en saygı duyulan gurulardan biri, Julius Evola geçer.

Bütün bu muğlaklığına karşın, faşizmin tipik özelliklerinin ana hatlarının çizilebileceğine inanıyorum. Ben buna, Ur-Faşizm yahut Bengi Faşizm demeyi tercih ediyorum. Bu özellikler bir sistem içinde düzenlenemez; birçoğu birbiriyle çelişiyor ve aynı zamanda diğer türden despotizm veya fanatizmlerde de sıkça görülebiliyor. Ancak herhangi bir rejimin etrafında faşizmin pıhtılaşması için bunlardan birinin bulunması yeterli.

1. Ur-Faşizmin ilk özelliğı, bir örf ve adet kültürü oluşturulmasıdır. Elbette ki gelenekselcilik, faşizmden çok daha eskiye dayanıyor. Yalnızca Fransız Devrimi sonrası devrim karşıtı Katoliklerin ürünü olmamakla birlikte, Helenistik dönemde, klasik Yunan rasyonalizmine tepki olarak doğmuştur. Akdeniz havzasında, farklı dinlerden insanlar (birçoğı Roma panteonu tarafından hoşgörölle kabul edildi), insanlık tarihinin şafağında alınmış bir vahiy hayal etmeye başladı. Gelenekçi mistiklere göre bu vahiy, unutulmuş dillerin perdesinin altında uzun süre saklı kalmıştı — Mısır hiyerogliflerinde, Kelt runelerinde, Asya'nın az bilinen dinlerinin parşömenlerinde.

Bu yeni kültür senkretik olmalıydı. Sözlükte geçtiği gibi, yalnızca “farklı inanç veya uygulama biçimlerinin birleşimi” değildir; böyle bir kombinasyon çelişiklere tahammül etmelidir. Orijinal mesajların her biri bir gümüş bilgelik içerir ve ne zaman farklı veya uyumsuz şeyler söylüyor gibi görünseler, bunun tek nedeni, alegorik olarak, aynı ilkel gerçeği ima ediyor olmasıdır.

Sonuç olarak, öğrenmede ilerleme olamaz. Gerçek zaten bir kez ve kesin olarak dile getirildi ve biz sadece onun belirsiz mesajını yorumlamaya devam edebiliriz.

Başlıca gelenekselci düşünürleri bulmak için her faşist hareketin müfredatına bakmak yeterlidir. Nazi cini gelenekçi, senkretistik, okült unsurlardan besleniyordu. Yeni İtalyan sağ teorilerinin en etkili teorik kaynağı Julius Evola, Kutsal Kase’yi Siyon Yaşlılarının Protokolleri ile, simyayı ise Kutsal Roma ve Cermen İmparatorluğu ile birleştirdi. İtalyan sağının açık görüşlülüğünü göstermek için son zamanlarda müfredatını De Maistre, Guénon ve Gramsci’nin çalışmalarını içerecek şekilde genişletmiş olması, senkretizmin apaçık bir kanıtıdır. Amerikan kitapçılarında New Age diye adlandırılan raflara göz atarsanız, orada bildiğim kadarıyla faşist olmayan Saint Augustine’i bile bulabilirsiniz. Ama Saint Augustine ve Stonehenge’i birleştirmek — işte bu, Ur-Faşizmin bir özelliğidir.

2. Gelenekselcilik, modernizmin reddedilişi anlamına geliyor. Hem faşistler hem de Naziler teknolojiye taparken, gelenekçi düşünürler genellikle bunu geleneksel manevi değerlerin yadsınması olduğu için reddederler. Bununla birlikte, Nazizm endüstriyel başarılarından gurur duysa da, modernizme övgüsü, Kan ve Toprak’a (Blut und Boden) dayanan bir ideolojinin yalnızca yüzeyiydi. Modern dünyanın reddi, kapitalist yaşam tarzının bir çürütülmesi gibi gizlenmişti, ancak esas olarak 1789’un Ruhunun (ve 1776’nın, elbette) reddi ile ilgiliydi. Aydınlanma, Akıl Çağı, modern ahlaksızlığın başlangıcı olarak görülüyor. Bu anlamda Ur-Faşizm irrasyonelizm olarak tanımlanabilir.

3. İrrasyonelizm aynı zamanda eylem uğruna eylem kültürüne de bağlıdır. Eylem kendi içerisinde güzel ve erdemlidir, binaenaleyh, tefekkür etmeksizin yapılmalıdır. Düşünmek bir iğdiş etme biçimidir. Bu nedenle kültür, eleştirel tutumlarla özdeşleştirildiği sürece şüphelidir. Entelektüel dünyaya güvensizlik her zaman Ur-Faşizmin bir belirtisi olmuştur. Goering’in sözde açıklamasından (“Kültürlü birinin konuştuğunu duyduğumda silahıma uzanırım”) “yozlaşmış entelektüeller”, “züppeler”, “burnu havada aydınlar”, “üniversiteler komünistlerin yuvasıdır” gibi ifadelerin sıklıkla kullanılmasına kadar. Resmî Faşist aydınlar, geleneksel değerlere ihanet ettikleri için esas olarak modern kültüre ve liberal entelijansiya saldırarak meşgullerdi.

4. Hiçbir senkretistik inanç, analitik eleştiriye kaldıramaz. Eleştirel ruh ayrımlar yapar; ayırt edebilmek, modernizmin işaretidir. Modern kültürde, bilimsel topluluk, gelişmenin bir yolu olarak tartışmayı yüceltendir. Ur-Faşizme göre, fikir ayrılığı vatana ihanettir.

5. Ayrıca, fikir ayrılığı çeşitliliğin bir belirtisidir. Ur-Faşizm, doğal farklılık korkusunu sömürerek ve şiddetlendirerek büyür ve mutabakat arar. Faşist veya erken faşist bir hareketin ilk çağrısı, davetsiz misafirlere yönelik bir çağrıdır. Dolayısıyla Ur-Faşizm tanımı gereği ırkçıdır.

6. Ur-Faşizm gücünü bireysel veya toplumsal hüsrandan alır. Bu nedenle, tarihsel faşizmin en tipik özelliklerinden biri, hayal kırıklığına uğramış bir orta sınıfa, ekonomik bir krizden veya politik aşağılama duygularından muzdarip ve alt sosyal grupların baskısından korkan bir sınıfa hitap etmektir. Zamanımızda, eski “proleterler” küçük burjuva olurken (ve lümpen büyük ölçüde siyasi sahneden dışlandığında), yarının faşistleri bu yeni çoğunlukta izleyicilerini bulacaklar.

7. Açık bir sosyal kimlikten mahrum hisseden insanlara, Ur-Faşizm, tek ayrıcalıklarının en yaygın olanı, aynı ülkede doğmak olduğunu söyler. Milliyetçiliğin kökeni budur. Kaldı ki millete kimlik kazandırabilecek tek kişi onun düşmanlarıdır. Dolayısıyla, Ur-Faşist psikolojinin kökeninde, muhtemelen uluslararası bir entrika olan bir komplo takıntısı vardır. Takipçiler kendilerini kuşatılmış hissetmeli. Komployu çözmenin en kolay yolu zenofobiye başvurmaktır. Fakat komplo aynı zamanda içeriden gelmelidir: Yahudiler genellikle en iyi hedeftir çünkü aynı zamanda içeride ve dışarıda olma avantajına sahiptirler. ABD’de komplo’nun önemli bir örneği, Pat Robertson’un Yeni Dünya Düzeni’nde bulunabilir, ancak yakın zamanda gördüğümüz gibi, başka pek çok şey de vardır.

8. Takipçiler, düşmanlarının gösterişli zenginliği ve kudreti tarafından aşağılanmış hissetmelidir. Çocukken İngilizleri beş öğün yemek yiyen insanlar olarak düşünmem öğretilmişti. Fakir ama ayık İtal-

yanlardan daha sık yediler. Yahudiler zengindir ve gizli bir karşılıklı yardım ağı yoluyla birbirlerine yardım ederler. Ancak takipçiler, düşmanları alt edebileceklerine ikna edilmelidir. Bu nedenle, retorik odak noktasının sürekli değişmesiyle, düşmanlar aynı anda hem çok güçlü hem de çok zayıftır. Faşist devletler, anayasal olarak düşmanın gücünü objektif olarak değerlendirmekten aciz oldukları için savaşları kaybetmeye mahkumdurlar.

9. Ur-Faşizme göre yaşam mücadelesi yoktur, aksine yaşam mücadele için yaşanır. Dolayısıyla pasifizm, düşmanla ticaret yapmaktır. Pasifizm kötüdür çünkü hayat kalıcı bir savaş halidir. Ancak bu, bir Armageddon kompleksini beraberinde getirir. Düşmanların yenilmesi gerektiğinden, son bir savaş olmalı, bittikten sonra üstün ırkın dünyayı yöneteceği bir nihai çarpışma. Ancak böyle bir "nihai çözüm", daha ileri bir barış dönemini, sürekli savaş ilkesiyle çelişen bir Altın Çağı ifade eder. Hiçbir faşist lider bu çıkmazı çözmeyle başaramadı.

10. Elitizm, temelde aristokratik olduğu ve aristokrat ve militarist elitizm acımasızca zayıf olanı hor görmeyi ima ettiği ölçüde, herhangi bir gerici ideolojinin tipik bir yönüdür. Ur-Faşizm ancak popüler bir elitizmi savunabilir. Her vatandaş dünyanın en iyi insanlarına aittir, parti üyeleri vatandaşların en iyisidir, her vatandaş partiye üye olabilir veya olmalıdır. Ancak köylüler olmadan asilzadeler olamaz. Gerçekte, gücünün kendisine demokratik olarak devredilmediğini, zorla fethedildiğini bilen Lider, gücünün kitlelerin zayıflığına dayandığını da bilir; bir hükümdara ihtiyaç duyacak ve hak edecek kadar zayıflardır. Grup hiyerarşik olarak örgütlendiğinden (askeri bir modele göre), her alt lider kendi astlarından nefret eder ve her biri altını hor görür. Bu, kitle elitizmi duygusunu güçlendirir.

11. Böyle bir bakış açısıyla herkes kahraman olmak için eğitilir. Her mitolojide kahraman istisnai bir varlıktır, ancak Ur-Faşist ideolojide kahramanlık normdur. Bu kahramanlık kültü ölüm kültü ile sıkı sıkıya bağlantılıdır. Falanjistlerin sloganlarından birinin Viva la Muerte ("Çok Yaşa Ecel!") olması tesadüf değildir. Faşist olmayan toplumlarda, halktan halka ölümün tatsız olduğu, ancak haysiyetle yüzleşilmesi gerektiği söylenir; müminlere ise doğaüstü bir mutluluğa ulaşmanın acılı yolu olduğu söylenir. Buna karşılık, Ur-Faşist kahramanı, kahramanca bir yaşam için en iyi ödül olarak ilan edilen kahramanca ölümü arzular. Ur-Faşist kahraman ölmek için sabırsızlanır. Kendisi sabırsızlanırken genellikle diğer insanları ölüme gönderir.

12. Hem kalıcı savaş hem de kahramanlık oynaması zor oyunlar olduğu için, Ur-Faşist, iktidar istencini cinsel konulara yöneltir. Maçoluğun kökeni budur (hem kadınları küçümsemeyi hem de hoşgörüsüzlüğü ve ifetten eşcinselliğe kadar standart olmayan cinsel alışkanlıkların kınanması anlamına gelir). Seks bile oynaması zor bir oyun olduğu için, Ur-Faşist kahramanı silahlarla oynama eğilimindedir — bunu yapmak bir ersatz fallik egzersiz haline gelir.

13. Ur-Faşizmin seçici bir popülizme, niteliksel bir popülizme dayandığı söylenebilir. Bir demokrasiye yurttaşların bireysel hakları vardır, ancak yurttaşların bir bütün olarak yalnızca niceliksel bir bakış açısından siyasi bir etkisi vardır — çoğunluğun kararları takip edilir. Ancak Ur-Faşizme göre, bireylerin hakları yoktur ve Halk, Ortak İrade'yi ifade eden bir nitelik, yekpare bir varlık olarak algılanır. Büyük miktarda insan ortak bir iradeye sahip olamayacağından, Lider onların tercümanı gibi davranır. Yetki verme yetkisini kaybeden vatandaşlar harekete geçmez; sadece Halk rolünü oynamaya çağırılırlar. Dolayısıyla Halk sadece teatral bir kurgudur. Niteliksel popülizmin güzel bir örneğine sahip olmak için artık Roma'daki Piazza Venezia'ya veya Nürnberg Stadyumu'na ihtiyacımız yok. Geleceğimizde, seçilmiş bir grup vatandaşın duygusal tepkisinin Halkın Sesi olarak sunulabileceği ve kabul edilebileceği bir TV veya İnternet popülizmi var.

Nitel popülizmi nedeniyle Ur-Faşizm, "çürümüş" parlamenter hükümetlere karşı olmalıdır. Mussolini'nin İtalyan parlamentosunda söylediği ilk cümlelerden biri "Bu sağır ve kasvetli yeri manipüllerim için bir bivouac'a dönüştürebilirdim" oldu — "Manipüller", geleneksel Roma lejyonunun bir alt bölümüdür. Nitekim, manipüller için hemen daha iyi bir konut buldu, ancak bir süre sonra parlamentoyu tasfiye etti. Ne zaman ki bir siyasetçi, halkın iradesini temsil etmediği gerekçesiyle parlamentonun sahiçiliğini sorgulamaya başlarsa, Ur-Faşizmin kokusunu alabilirsiniz.

14. Ur-Faşizm Yenisöylem konusur. Yenisöylem, George Orwell tarafından, kült romanı 1984'te, İngsos, yani İngiliz Sosyalizmi'nin resmî dili olarak icat edilmiştir. Ancak Ur-Faşizminin unsurları, farklı

diktatörlük biçimleriyle ortaktır. Tüm Nazi veya Faşist okul kitapları, karmaşık ve eleştirel akıl yürütme araçlarını sınırlamak için fakirleştirilmiş bir kelime dağarcığından ve temel bir sözdiziminden yararlandı. Ama diğer Yenisöylem türlerini belirlemeye hazır olmalıyız, görünüşte masum bir talk şov biçimini alsalar bile.

27 Temmuz 1943 sabahı, radyo haberlerine göre faşizmin çöktüğü ve Mussolini'nin tutuklandığı söylendi. Annem beni gazete almaya gönderdiğinde en yakın gazete bayisindeki gazetelerin farklı başlıklarda olduğunu gördüm. Üstelik manşetleri gördükten sonra her gazetenin farklı şeyler söylediğini fark ettim. Rastgele bir tanesini satın aldım ve ilk sayfada, aralarında Democrazia Cristiana, Komünist Parti, Sosyalist Parti, Partito d'Azione ve Liberal Parti de dahil olmak üzere beş veya altı siyasi parti tarafından imzalanan bir mesaj okudum. O zamana kadar, her ülkede tek bir parti olduğuna ve İtalya'dakinin de Partito Nazionale Fascista olduğuna inanıyordum. Şimdi, ülkemde aynı anda birkaç partinin var olabileceğini keşfediyordum. Zeki bir çocuk olduğum için, bu kadar çok partinin bir gecede doğamayacağını ve bir süredir gizli örgütler olarak var olmaları gerektiğini hemen anladım.

Ön sayfadaki mesaj diktatörlüğün sona ermesini ve özgürlüğün geri dönüşünü kutladı: İfade özgürlüğünün, basın özgürlüğünün, siyasi birliktelik özgürlüğünün. Bu, "özgürlük," "diktatörlük," "hürriyet," kelimeleri, bunları hayatımda ilk defa okuyordum. Bu yeni sözler sayesinde özgür bir Batılı adam olarak yeniden doğdum.

Bu kelimelerin anlamının bir daha unutulmaması için tetikte olmalıyız. Ur-Faşizm hâlâ çevremizde, bazen sivil giysiler içinde saklanıyor. Dünya sahnesine biri çıkıp "Auschwitz'i yeniden açmak istiyorum, Siyah Bluzların İtalyan meydanlarında tekrar geçit töreni yapmasını istiyorum" dese, bizim için her şey çok daha kolay olurdu. Ama hayat o kadar basit değil. Ur-Faşizm, en masum görünüşlerin arkasına sığınarak geri dönebilir. Görevimiz onu ortaya çıkarmak ve yeni örneklerinden herhangi birine parmağımızı doğrultmaktır — her gün, dünyanın dört bir yanında. Franklin Roosevelt'in 4 Kasım 1938'deki sözleri hatırlamaya değer:

Amerikan demokrasisi yaşayan bir güç olarak ilerlemeyi, barışçıl yollarla gece gündüz vatan-daşlarımızın çoğunu daha iyi hale getirmek için çabalamayı bıraktığında, faşizmin ülkemizde güçleneceğine inanıyorum.

Özgürlük ve bağımsızlık sonu gelmez bir mücadeledir. Franco Fortini'nin bir şiiriyle bitirmeme izin verin:

*Sulla spalletta del ponte
Le teste degli impiccati
Nell'acqua della fonte
La bava degli impiccati.
Sul lastrico del mercato
Le unghie dei fucilati
Sull'erba secca del prato
I denti dei fucilati.
Mordere l'aria mordere i sassi
La nostra carne non è più d'uomini
Mordere l'aria mordere i sassi
Il nostro cuore non è più d'uomini.
Ma noi s'è letto negli occhi dei morti
E sulla terra faremo libertà
Ma l'hanno stretta i pugni dei morti
La giustizia che si farà.*

Anarşist Kütüphane

Umberto Eco
Ur-Faşizm
22.06.1995

Çeviri: İbrahim Korkmaz Demirsoy
İngilizce Aslı: Ur-Fascism - Umberto Eco

tr.anarchistlibraries.net